

Nažalost, naša historiografija sadrži veoma mali broj memoarskih bilješki. Stoga, ova veoma poučna i vrijedna memoarska knjiga, kao i svaka ona koja nastoji biti objektivna, neopterećena predrasudama, velikim egom i uklopljena u kontekst tadašnjeg vremena, predstavlja značajan doprinos nauci.

Dženita Sarač

Peter Binzberger (ur): *Spomen obeležja Nemaca -KIKINDA*,
Donauschwäbisches Archiv, München, 2005, 390 str.

Prije Drugog svjetskog rata Nijemci su bili jedna od brojnih nacionalnih manjina u Jugoslaviji, a živjeli su uglavnom u Vojvodini, sjevernoj Hrvatskoj, Sloveniji i Bosni. Krajem Drugog svjetskog rata najveći dio Nijemaca napustio je Jugoslaviju, a oni koji su ostali, bili su većinom Nijemci koji su sebe smatrali nevinim u odnosu na učinjene zločine u ime njemačke nacionalsocijalističke politike. Knjiga dr. Petera Binzbergera dokumentirano govori o njemačkoj nacionalnoj manjini, poznatijoj pod imenom Podunavske Švabe, koji su, ostajući na zemlji smatrajući je svojom domovinom, doživjeli u periodu između 1944. i 1948. godine poniženja, patnju i smrt u masovnim grobnicama. Njemačka civilna populacija koja je ostala, uglavnom žene, djeca i starije osobe, bila je internirana u logore na prisilni rad. Preživjelim logorašima ostala je u sjećanju ta strašna ljudska patnja, tuga za najmilijima iz vremena rata i neposrednog poslijeratnog perioda, a na što ih je ponovo duboko podsjetio rat u Bosni i Hercegovini krajem devedesetih godina. Jedan od brojnih izgnanika iz Vojvodine bio je i autor knjige dr. Peter Brinzberger, dobitnik medalje za svoj desetogodišnji rad u poticanju partnerstva između gradova Sarajeva i Fridrishafena, humaniste, koji je svojim nesebičnim zalaganjem pružio pomoć i boravak mnogim izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, a kao predsjednik Radnog kruga – Sarajevo, nesebično se zalagao za pomirenje i pomoć izbjeglicama sa ratnih područja bivše Jugoslavije. Ponovna pojava masovnih grobnica na prostorima bivše Jugoslavije u koje su se bagerima zatrpavale nevine civilne žrtve i u Bosni i Hercegovini, bila je dodatni snažan poticaj njemačkim udruženjima zavičajaca iz raznih država u svijetu u podizanju spomenika onima koji su na strašan način nastradali pretežno u Mlekari, potom sahranjeni u masovnu grobnicu jugoistočno od Železničkog groblja u Kikindi (Vojvodina), mjestu gdje je prema podacima u knjizi zakopano 618 žrtava.

Osim skupljene dokumentacije i izdanja u Donauschwäbisches Archivu u Münchenu, potrebno je dodati i srpsku, hrvatsku i slovenačku historiografiju koje su se

počele nakon devedesetih godina baviti problematikom nacionalnih manjina u Jugoslaviji u 19. i 20. stoljeću. Uz relevantnu znanstvenu literaturu, knjiga dr. Binzbergera na osobit način, vrlo sjetno i tužno govori o ovom događaju, ali se u isto vrijeme osjeća i neka blaga radost da se konačno dostojno obilježilo mjesto stradanja uz liturgijske molitve za duše pokojne rodbine i sugrađana.

Na pet različitih jezika (njemačkom, engleskom, francuskom, srpskom i mađarskom) u knjizi je kronološkim redom složena dokumentacija koja govori o inicijativama, potpori, donatorima, arhitektonskim i idejnim rješenjima, podizanju spomenika, posvećenju grobnog mjesta, daljnjem održavanju groblja i svakako o nesebičnom zalaganju dr. Binzbergera da se zamisao o spomen-obilježju dovede do konačne realizacije. Objavljeni prigodni govori zvaničnika na tužan način govore o stradalima u Kikindi prije pedeset godina što je nažalost ponovljeno i na drugim mjestima tijekom ostatka 20. i početkom 21. stoljeća. "Tekst na trima pločama krsta masovne grobnice glasi: - sve na nemačkom, srpskom i mađarskom jeziku – OVDE SE ZAVRŠIO PUT STRADANJA VIŠE STOTINA NAŠIH SUGRAĐANA NEMAČKE NARODNOSTI LOGORA 'MILCHALLE' U KIKINDI OD 1944. DO 1947. Neka mrtvi počivaju u miru!" (str. 229) Memento poslije pola stoljeća kao da govori o osjećanjima Bosanaca i Hercegovaca nad grobovima najmilijih iz posljednjeg rata, uz pitanje da li će i oni iz raznih država svijeta godišnje dolaziti, moliti i plakati nad sjenama svojih mrtvih. Duboko emotivan govor dr. Binzbergera, prigodom svečanog osveštavanja spomenika Podunavskim Švabama 12. 10. 2002. godine na Železničkom groblju u Kikindi, na univerzalan način govori o stradanjima, osjećanjima i boli nanesenim nasiljem nad nevinim žrtvama rata: "Danas proživljavam dan duboke tuge – jer ovde na groblju u Kikindi prisustvujem osveštavanju ovog spomenika – i to skoro u dan tačno 58 godina posle napuštanja zavičaja mog detinjstva - jer za mene ovaj spomenik simboliše duboku povezanost mnogobrojnih podunavskih Švaba u dalekom svetu sa svojim ovde u Banatu živim rođacima i zemljacima - jer ovaj spomenik svedoči o poštovanju koje podunavske Švabe u dijaspori iskazuju prema svojim mrtvima i prema svojim precima, - jer je ovaj spomenik i dokaz o dubokoj emocionalnoj vezi podunavskih Švaba koji su rasuti po celom svetu sa njihovom starom domovinom i sa njihovom crkvom, u kojoj su kršteni i u kojoj su bogu izgovorili prve dečje molitve. (...) – jer sam prilikom svojih poseta poslednjih meseci mogao da uvidim da ljudi različitih narodnosti ponovo žive jedni sa drugima – još uvek oprezno, ali otvorenog duha i sa razumnom tolerancijom prema željama i potrebama svih građana..." (str. 221) I ovom prigodom izgovoreno "PRAŠTAMO, ALI NE ZABORAVLJAMO" nažalost je puno puta izgovoreno do današnjih dana, a pri tom ništa nismo naučili iz prošlosti. Nadajmo se barem mirnijoj budućnosti.

Knjiga dokumenata dr. Petera Binzbergera o spomen obilježju Nijemaca u Kinki trebala bi biti podsticaj da i u bosanskohercegovačkoj historiografiji započnu istraživanja o nacionalnim manjinama i o njihovom doprinosu u razvitku bosanskohercegovačkog društva koje se također može pohvaliti sa preko dvadeset naroda koji su u manjinskim zajednicama ovdje živjeli tijekom 19. i 20. stoljeća.

Vera Katz

Slovenska novejša zgodovina 1-2. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848 – 1992, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino i Mladinska knjiga, 2005, 1509 str.

Veliki historijski rad ili, kako ga je slovenska javnost nazvala, epsko historijsko djelo, rezultat je osmogodišnjeg proučavanja slovenske povijesti od sredine 19. stoljeća do kraja 20. stoljeća. Knjiga počinje sa martovskom revolucijom 1848, kad je slovenska inteligencija oblikovala jasan politički program, a završava sa raspadom socijalističke Jugoslavije te osnivanjem samostalne međunarodno priznate slovenske države. U pisanju knjige angažirana su 24 stručnjaka, istraživača sa Instituta, trojica penzioniranih saradnika Instituta te jedan vanjski saradnik. Uredništvo tog jedinstvenog djela, koji u skorijoj budućnosti zasigurno neće imati adekvatne zamjene, čine glavna urednica dr. Jasna Fischer te urednici dr. Zdenko Čepič, dr. Ervin Dolenc, dr. Aleš Gabrič, dr. Bojan Godeša, dr. Žarko Lazarević i dr. Jurij Perovšek. Oni su 1997. bili i inicijatori toga da se pripremi i štampa slovenska historija od “naroda do nacije”.

Jedna od odlika knjige je da se ne usmjerava samo na političku i vojnu historiju, što je uobičajeno u središtu historijskih rasprava, nego u istoj mjeri opisuje i kulturne, socijalne, ekonomske i druge aspekte historijskog puta Slovenaca. Treba naglasiti da ovaj rad obrađuje i zakonodavstvo, školstvo, bankarstvo i poljoprivredu. Treba napomenuti i da *Slovenska novejša zgodovina* obuhvata i razvoj svih pripadnika slovenskog naroda, a ne samo onih kojima je sudbina historije namijenila život u Sloveniji. Tako iz ove knjige saznajemo mnogo o slovenskim manjinama po svijetu, ali i o drugim manjinama u Sloveniji te kako su sve te manje ili više društveno organizovane grupe doprinijele oblikovanju današnje Slovenije.

Pored registra osobnih imena i bogatog popisa domaće slovenske i strane historijske literature u knjizi je dodan i popis korištenih primarnih arhivskih i sekun-